

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.11 (3323) ●

● ЧАЦВЕР, 21 САКАВІКА, 2013

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

**Вясна
Фукусімы**
Стар. 2

**3 княгіняў —
у святыя**
У Мінску прэзентаваўся
зборнік матэрыялаў у памяць
пра святыю праведную
Сафію Слуцкую Стар. 3

**Калі ласка
на бліны!**
Стар. 4

ТРАДЫЦЫ

Птушкі душы саграваюць

Народнае свята Саракі і цяпер адзначаюць на Беларусі. А ў кожнай сям’і ёсць звычай, спалучаныя з ім.

Дзень Саракі пакутнікаў, які прыходзіцца на 22 сакавіка, часта лічылі пачаткам вясны, хоць ён заўсёды прадвесціў ранішня замарозкі. Пра тое і прыказка беларуская: Сорак пакутнікаў — сорак ранішнікаў. Меркавалі, што сапраўднае цяпло вясновае наступіць толькі праз 40 дзён. Прыкмячалі: калі ў гэтыя дні замарозкі, то лета чакай цёплае. На Саракі пяклі з цеста птушак, не меней за сорак, імкнуліся ляпіць іх з распасцёртымі крыльцамі: нібыта ляцяць. Дзеці хадзілі па сваяках і спявалі: “Жавароначкі, прыляціце! Вясну красную прынясіце!” За гэта іх частавалі выпечанымі “жаўрукамі”. Таксама ляпілі сорак галушак у выглядзе яйкаў, а затым кожны дзень па адной аддавалі скаціне.

З дапамогай выпечаных птушчак у вялікіх сем’ях выбіраўся той, хто першы ўвесну засявае. Як? У адным жаўруку запыкалася манетка, а кожны з мужчын выбіраў сабе печаную птушку. Каму трапіла печыва з манеткай, той і сеяў першыя жмені зярнят пад час засевак. У нашым Клімавіцкім раёне яшчэ засталіся старажылы, якія сустракаюць свята па ранейшых канонах. Замесяць цеста, наляпіць “жаўрукоў”, спякуць іх у вясковай печы, а затым пададуць на стол. Унукі ці праўнукі будуць цешыцца з мілых, самаробных птушак. А

На Саракі і Наста лепіць птушак з цеста: такі звычай у дзёдавай хаце

затым сталыя пачнуць частаваць адзін аднаго сваёй выпечкай.

Адкуль у свята вытокі? Саракі — народная назва ў пра-

васлаўным календары, дзень памяці Саракі пакутнікаў. Кажуць, некалі Лікіній, суправіцель імператара Канстанціна, вырашыў

Птушкі — сімвалы вясны

ачысціць сваю частку імперыі ад хрысціян. Ён даведаўся, што сярод яго войскаў, у армянскім горадзе Севасціі (цяпер — тэрыторыя Турцыі), ёсць атрад з 40 чалавек, якія вызнавалі хрысціянства. Каб прымусяць воінаў адрачыся ад веры ў Хрыста, над імі зладзілі суд, але тыя былі непахісныя. Іх паспрабавалі закідаць камянямі, ды ніводзін не прынес асуджаным шкоды. Тады, каб зламаць ваяроў, на ноч іх голымі паставілі на лёд возера. На беразе затапілі лазню для тых, хто пагодзіцца адрачыся ад веры. Адзін, кажучы, не вытрымаў тых пакут, кіннуўся ў лазню, ды толькі ступіў на яе парог, як зваліўся нежывы. І вось а трэцяй гадзіне ночы лёд пад нагамі ваяроў растаў, вада стала цёплай, а над галавой кожнага з’явіўся зіхатлівы вянок. Убачыўшы гэта, адзін з вартаўнікоў таксама паверыў у Хрыста, зняў з сябе адзежу і далучыўся да пакутнікаў. На наступны дзень ваяроў вывелі з возера, забілі іх палкамі да смерці, а целы спалілі. Тое, сведчыць царкоўнае паданне, адбылося ў 320 годзе.

Вось адкуль бяруць пачатак Саракі: так на Беларусі завуць дзень Саракі пакутнікаў. У народзе казалі, што ў гэты дзень зіма канчаецца, вясна пачынаецца, дзень з ноччу мараецца — ураўноўваецца. → Стар. 4

ВЕСТКІ

Падручнікі — на сайце

На пасяджэнні калегіі Міністэрства адукацыі прэзентаваны першы комплекс дапаможнікаў з мультымедынай бібліятэкі школьніка. Смелую ідэю паспяхова рэалізавалі беларускія спецыялісты.

Раней пра такое марылі, цяпер у школы ідуць рэальныя “віртуальныя” падручнікі. Рэалізаваны сумесны праект Міністэрства адукацыі і кампаніі Sakrament IT “Мультымедычная бібліятэка школьніка”. Члены калегіі пабачылі, што з сябе ўяўляе эксперыментальны ўзор бібліятэкі электронных вучэбных дапаможнікаў на прыкладзе пакуль аднаго прадмета — біялогіі за курс сярэдняй школы. Усе падручнікі за 6-11 класы, шмат малюнкаў, схемаў становяцца даступнымі, як гаворыцца, адным клікам мышкі.

З новымі адукацыйнымі тэхналогіямі членаў калегіі знаёміў Міністр адукацыі Сяргей Маскевіч. Па яго словах, гаворка ідзе пра тое, каб стварыць адзіны комплекс мультымедычнай бібліятэкі па ўсім курсе сярэдняй школы з адзіным інтэрфейсам і скразной сістэмай пошуку. Уявіце сабе: усе падручнікі аб’яднаны ў адзіную сістэму, бо паміж імі створаны як гарызантальныя, унутрыпрадметныя, так і вертыкальныя, міжпрадметныя, сувязі. З часам такая база будзе на асобным сайце. І любы вучань зможа ўзяць адтуль — не цяжэй, чым з ранца — падручнік ці поўны камплект дапаможнікаў за ўсю праграму.

Што яшчэ ўражае: працаваць з віртуальнымі падручнікамі можна як пры дапамозе камп’ютара, так і смартфона, планшэта. Тое было паказана на прэзентацыі, як і магчымаць агульваць матэрыял з дапамогай тэхналогіі сінтэзу гаворкі, дапаўняць і пашыраць яго, маштаваць схемы і малюнкi, паказваць відэа, 3D-мадэлі, модулі кантролю ведаў... Сяргей Маскевіч падкрэсліў: у Беларусі створана ўнікальная нацыянальная сістэма вучэбнага кнігавыдання. Падручнікі рыхтуюцца сучасныя, высокакасныя. Сёлета на сайце Нацыянальнага інстытута адукацыі і партале Міністэрства адукацыі па ўзгаданні з аўтарамі ўжо размешчаны версіі асобных падручнікаў, можна ўносіць прапановы па іх удасканаленні. А міністэрскі курс такі: шырэй выкарыстоўваць інфармацыйныя тэхналогіі ў адукацыйнай дзейнасці.

ВОСТРЫ РАКУРС

Каму трывожна ў Мінску?

Нататкі з нагоды аднаго састарэлага рэйтынгу

Яўген Дарэнскі

Гэтае паведамленне проста ўзарвала інтэрнэт: паводле рэйтынгу Упраўлення Арганізацыі Аб’яднаных Нацый па наркотыках і злачыннасці, сталіца Беларусі займае другое месца сярод самых крымінальных гарадоў Еўропы. Тут нібыта здзяйсняецца 5,7 наўмыснага забойства на

кожныя 100 тысяч насельніцтва. Які горад яшчэ больш жахлівы? Талін, сталіца Эстоніі, дзе той страшны каэфіцыент 7,3. Што ў суседзях? Там лічбы такія: у Рызе і Вільнюсе — 5,4, у Маскве — 4,6, у Кіеве — 4,2.

Вось якая арыфметыка... Вы ўжо спужаліся? Шчыра кажучы, жыві я сёння ў ціхім Рэйк’явіку ці нават у зусім няціхім Лонда-

не, то, прачытаўшы падобны “даклад ААН”, я, можа, назаўжды выкрасліў бы са спісу сваіх магчымых турмаршрутаў Талін і, вядома ж, Мінск. Бо навошта ж, як кажучы ў народзе, нарывацца на непрыемнасці? Але справа ў тым, што зусім нядаўна я тыдзень гасцяваў у сяброў у Таліне, а стала жыву цяпер якраз у гэтым “крымінальна-жахлівым”, паводле

версіі экспертаў аднаго з падраздзяленняў ААН, Мінску! Таму высновы падкантрольнай ААН “фірмы” пад назвай UNODCB (the United Office on Drugs and Crime) выклікалі, мякка кажучы, разгубленасць. І хочацца спытаць у складальнікаў “рэйтынгу злачыннасці ў Еўропе”: панове, вы там у сябе ў Вене нічога не пераблыталі? → Стар. 2

ВОСТРЫ РАКУРС

Каму трывожна ў Мінску?

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Вы самі не спрабавалі прагуляцца ўвечары ў раёне, напрыклад, станцыі метро Кілбурн (гэта паўночны Лондан) ці зрабіць заўвагу чарнаскурым гарэзам з Вайтфілд-скул дзе-небудзь каля гандлёвага цэнтра Брэнд-Крос? А паспрабуйце праехаць прыцемкам на аўтобусе па Бірмінгеме! Там, паднімаючыся на другі паверх, вы адразу ўнохаеце прыкра-ванітны пах канабіса, “траўкі”, якую нахабна паліць падлеткі, слухаючы рэп, дзе праз слова гучыць “фак”. Не здзіўляйцеся, калі вам у спіну паліць пакет з сокам... Вы, можа, павернецца, маючы намер сказаць “пару ласкавых слоў” — але я не раю вам тое рабіць! Зрэшты, і самі пабачыце: абкураваны, у нахабнай ржачцы падлеткі наўрад ці адэкватна ўспрымуць ваш намер. Бо ён не проста неразумны — смяротна небяспечны! Таму што гэтыя “дзеткі” шукаюць вострасюжэтных прыгод, і вы для іх — патэнцыйная ахвяра. Толькі прамоўце слова, і за ваша жыццё ніхто не дасць пустое банкі з-пад кока-колы! Таму лепш рот не адкрываць, спусціцца да кіроўцы.

Клікніце ў інтэрнэце, як летась у прыгарадзе Манчэстэра былі забітыя дзве жанчыны-паліцэйскія. Злачынец патэлефанаваў у паліцэйскі ўчастак, паведаміў: рабуюць адзін з дамоў. Калі паліцэйшчыны прыехалі, у іх паліцэйшчыны грабавалі, а потым бандыт расстраляў з аўтамагата жанчын-паліцэйскіх. Сярод белага дня! Дзеля прыколу! Цяпер ён — легенда ў крымінальных колах. Адсядзіць свае 15 гадоў ды выйдзе “аўтарытэтам”. Пра яго яшчэ і кніжку напішучь...

Яшчэ жахаў? У Нью-Ёркскім метро цыннічны злачынец, які касіў пад “добрага самарыянціна”, згвалціў сляпу дзяўчыну-студэнтку. Дапамагаву дабрацца дадому, завёў у цёмны кут... А ў Берліне сярод белага дня малады чалавек збіты да смерці шасцю падлеткамі. А ў Рыме... А пра Маскву ды Кіеў наогул лепш прамаўчаць...

Па мінскіх вуліцах заўсёды прыемна прайсціся

Таму вернемся да Таліна і Мінска. Прызнаюся шчыра: у адрозненне ад супрацоўнікаў UNODCB я не корпаўся ў дадзеных міністэрстваў унутраных спраў і аховы здароўя еўрапейскіх краін, у інфармацыі Інтэрпола з Еўрастата. Я жыву ў Мінску, бываю ў Таліне. І магу запэўніць “даследчыкаў з Вены”, што ў мінскіх аўтобусах вы не пачуеце паху канабіса, вас не зарэжуць за зробленую падлеткам заўвагу, не стрэляць у галаву дзеля жарту... Так, вядома, чыста гіпатэтычна і ў пустыні можна трапіць у дарожна-транспартнае здарэнне. Але, паклаўшы руку на сэрца: сёння ў Мінску я адчуваю сябе значна бяспечней, чым у Лондане! І таму ніяк не магу паверыць “рэйтінгу ААН”, які цяпер тузаюць у інтэрнэце. А ўжо Талін... Ён стаў любімым сярод англічан месцам для “стаг-паці”, гэтых хлапечнікаў напярэдадні жаніцьбы, калі хлопцы паводзяць сябе так, нібы заўтра канец свету. То можа менавіта яны і падпсавалі

эстонцам рэйтінг? Бо калі б Талін быў гэтакі “небяспечны для пражывання і часовага знаходжання”, як сцвярджаюць аўтары “рэйтінгу”, то наўрад ці стаў бы ён “Мекай” для англійскіх і нямецкіх турыстаў.

Пасля апублікавання “дакладу UNODCB” у інтэрнэце ідзе вострая дыскусія: ці справядлівая ацэнка крымінальнай сітуацыі ў Мінску? Мы звярнуліся за каментарам у Прадстаўніцтва ААН у Мінску, дзе нам адказалі: гэты даклад датаваны 2009 годам і да сітуацыі 2012-га ён не мае ніякага дачынення. Інфармацыя састарэла. Што ж, пашукаем рэальныя лічбы. Пракурор Мінска Сяргей Хмарук 23 студзеня на прэсканферэнцыі паведаміў: летась у Мінску знізілася колькасць злачынстваў на 23 працэнт у параўнанні з 2011-м. І дадаў, што ў 2012 годзе крымінагенная абстаноўка ў сталіцы палепшылася, зарэгістравана менш забойстваў — 49 выпадкаў. Зробім падлік: 49 падзелім на 19 (колькасць насельніцтва Мінска

— 1,9 мільёна чалавек), атрымаем каэфіцыент на 2,6. Вось вам і варты даверу каэфіцыент! Як бачым, Мінск — адна з самых бяспечных сталіц Усходняй Еўропы! А чуткі пра крымінальную небяспеку сталіцы Беларусі “для пражывання і часовага знаходжання” моцна перабольшаны. Аднак кропку тут ставіць рана. Вельмі хацелася б высветліць: якім чынам, чымі стараннямі справаздача-2009 раптам з’явілася на інфармацыйных сайтах у лютым 2013-га? Каму і навошта патрэбна было палюхаць людзей старымі “шкілетамі”? Зрэшты, гэта пытанне да кампетэнтных органаў. А можа камусьці па нейкіх прычынах вельмі страшна ў Мінску і без статыстыкі? Ды гэта ўжо, як кажуць, не статыстыка, а клініка...

Ад рэдакцыі. Запрашаем і нашых чытачоў успомніць: ці было вам страшна і некамафортна, калі наведвалі Мінск апошнім часам? А можа вам запомнілася нешта іншае? Пішыце!

КАНТАКТЫ

Арбітальны ахоўнік

Кантраляваць экалагічны стан лясоў Непала дапамогуць здымкі, атрыманыя з Беларускага касмічнага апарата

Прайшло крыху больш за паўгода, як быў выведзены на арбіту першы беларускі спадарожнік БКА — Беларускі касмічны апарат дыстанцыйнага зандавання Зямлі. Прайшоў перыяд настройкі апаратуры. І вось пачынаецца ўжо яго камерцыйная эксплуатацыя. Нядаўна быў падпісаны першы кантракт аб продажы касмічных фатаграфій, атрыманых пры дапамозе БКА.

Як паведаміла прэс-служба Нацыянальнай акадэміі навук, навукова-даследчае прадпрыемства “Геаінфармацыйныя сістэмы” НАН Беларусі і расійскае геаінфармацыйнае агенцтва “Іннотер” падпісалі рамачны дагавор на аказанне паслуг па прадастаўленні геапрасторавай інфармацыі з нашага спадарожніка. Першы камплект мікрадраў шматзональнай здымкі на агульную плошчу 2740 квадратных кіламетраў перададзены ўжо групе расійскіх і амерыканскіх навукоўцаў. Яны працуюць на замову Міністэрства лясной гаспадаркі Непала: вызначаюць якасныя і колькасныя характарыстыкі лясных масіваў гэтай краіны.

Як і ў многіх рэгіёнах планеты, лясы ў Непале незаконна высякаюцца дзеля нажывы, да таго ж яны і забруджваюцца, што прыводзіць да знікнення шматлікіх відаў птушак, жывёл і раслін. Таму не выпадкова ў адпаведнасці з праграмай ААН па навакольным асяроддзі Непал названы зонай павышанай рызыкі ў Азіі, калі браць да ўвагі яго экалагічны стан. Спецыялісты палічылі, што ўнікальныя характарыстыкі і тэхнічныя магчымасці Беларускага касмічнага апарата дапамогуць надзейна кантраляваць экалагічную сітуацыю ў гэтай краіне.

ПЛАНЕТА ЛЮДЕЙ

Вясна Фукусімы

У красавіку 1986-га здарылася аварыя на Чарнобыльскай АЭС, а праз 25 гадоў, у сакавіку 2011-га, не вытрымала ўдару стыхій японская АЭС Фукусіма-1. Калі прычарнобыльскія рэгіёны аказаліся ў бядзе, першай руку дапамогі беларусам працягнула Японія: там з часоў трагедыі ў Хірасіме і Нагасакі ведалі, як знізіць смяротнае ўздзеянне радыяцыі на арганізм чалавека. Два гады таму ўвесь свет з трывогай сачыў, як землятрус, цунамі разбураюць гарады на ўсходнім узбярэжжы Японіі, пераўтвараючы дамы ў руіны, а караблі і аўтамабілі — у груды металу. Беларусь і Японія дзеляцца досведам жыцця на тэрыторыях з павышанай радыеактыўнасцю.

Яўген Дарэнскі

На мінулым тыдні свет успамінаў трагедыю ў Фукусіме. У Мінску, у Дзіцячай бібліятэцы №5, дзе створаны Японскі інфацэнтр, прайшлі лекцыя і фотапаказ “Фукусіма, якую я бачыла”. Гэта была “гадзіна памяці, прысвечаная другой гадавіне трагічных падзей у Японіі ў сакавіку 2011 года”. Уражаннямі дзялілася мінчанка Масако Тацумі, стваральніца цэнтру і выкладчыца, перакладчыца. Некалькі месяцаў таму спадарыня Масако з групай беларускіх навукоўцаў пабывала ў Фукусіме і сама пабачыла месца

трагедыі. Як чвэрць стагоддзя таму японскія спецыялісты прыйшлі на дапамогу нашай краіне, так цяпер беларусы гатовы дапамагаву японцам, дзеляцца досведам барацьбы з радыеактыўным забруджаннем.

Летась прадстаўнікі японскага міністэрства сельскай, лясной і рыбнай гаспадаркі, Нацыянальнага інстытута аграрнай навукі і экалогіі наведвалі Беларусь. Вывучалі беларускі “антыдзерны досвед”, каб прымяніць яго пры ліквідацыі наступстваў японскай аварыі. Гасцям шмат расказалі і паказалі карыснага ў галіне радыяцыйнай і сацыяльнай абароны насельніцтва,

пацярпелага ад аварыі на ЧАЭС. Японцы ўжо ведаюць, як весці сельскую і лясную гаспадарку ва ўмовах павышанага радыёфону. Цяпер, дарэчы, у Беларусі рэалізуецца праект, каб павысіць узровень бяспекі людзей на тэрыторыях, пацярпелых ад аварыі на ЧАЭС. З Мэтавага фонду ААН на гэта выдзелена каля паўтара мільёна долараў. Рэалізуецца і спецапраграма ўрада Японіі “Грантавая дапамога праектам пабяспечы насельніцтва”. Паводле яе з 2004 года фінансуецца шэраг медыцынскіх праектаў — выдзелена каля двух мільёнаў долараў — на пацярпелых ад ката-

Дэлегацыя з Японіі вывучае досвед спецыялістаў-радыёлагаў у Гомелі

трофы беларускіх тэрыторыях.

Цяпер прыняты шматмэтавы праграмы абмену досведам: Беларусь і Японія дамовіліся развіваць супрацоўніцтва ў медыцыне, навукова-тэхнічнай сферы. Гэта вынікі візіту ў Токіа дырэктара Рэспубліканскага навукова-практычнага цэнтру радыяцыйнай медыцыны і экалогіі чалавека Аляксандра Ражко. Ладзілася прэзентацыя напрацовак беларускіх вучоных і спецыялістаў у галіне мінімізацыі медыцынскіх наступстваў аварыі

на ЧАЭС. Праходзілі перамовы з кіраўніцтвам Універсітэта акіта, на медфакультэце якога рэгулярна стажыруюцца беларускія медыкі. Аляксандр Ражко выступіў у Японскім прэс-клубе (Токіа), азнаёміў прадстаўнікоў грамадскасці і навуковых структур з прынцыпамі арганізацыі і досведам працы РНПЦ, Пасол Беларусі ў Японіі Сяргей Рахманаў зрабіў прэзентацыю пра Беларусь, распавёў пра магчымасці супрацоўніцтва з Японіяй у розных галінах.

ЛІНІЯ ЛЁСУ

З княгіняў — у святыя

У Мінску прэзентаваўся зборнік матэрыялаў у памяць пра святую праведную Сафію Слуцкую

Людміла Малей

Гэта толькі адна з добрых спраў, здзейсненая паводле праекта Беларускай Праваслаўнай Царквы “Святую Сафію ўславім!..” Па сваім зямным жыцці княгіня Сафія Юр’ёна Радзівіл (Алелька) ішла з верай і любоўю, была вядома як асветніца ў XVII стагоддзі, пазней кананізавана Праваслаўнай Царквой. Прэзентацыю зборніка зладзіла Мінскае згуртаванне нашчадкаў шляхты і дваранства. Імпрэза пачалася з выступлення піяніста Марата Нікіціна. Гучалі і спевы ў выкананні Хору святой Сафіі, якім кіруе Наталля Валькова, камернага хору “Класіка” пад кіраўніцтвам Жанны Філіповіч — праз музыку ды хваласпевы нібы ўзносіліся да неба шчырыя малітвы.

Сярод ганаровых гасцей, запрошаных на вечарыну ў мінскі Палац ветэранаў, быў і кіраўнік кафедры гісторыі Цэнтральнай і Усходняй Еўропы Беларускага ўніверсітэта, прафесар Антон Мірановіч. Ён вядомы ў навуковых колах як даследчык славянскага праваслаўя. Ад імя арганізатараў імпрэзы Ігар Чакалаў-Шыдлоўскі ўручыў вучонаму выяву родавага герба і пасведчанне сябра Згуртавання, нагадаў важныя этапы станаўлення і дзейнасці шляхецка-дваранскага саслоўя ў Беларусі. Старшыня Згуртавання казаў: любоў да роднай зямлі, цікавасць да яе гісторыі і павага да культуры збіраюць людзей у суполку.

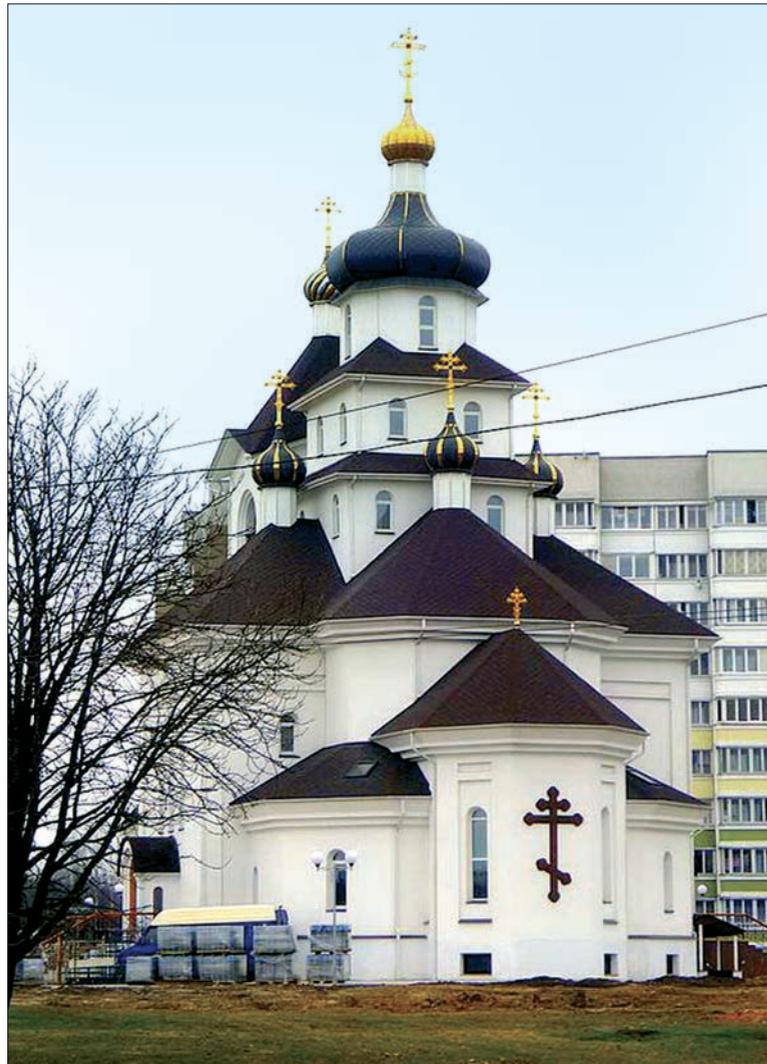
Ідэя стварыць кнігу ў гонар святой належыць насяцелью храма праведнай Сафіі

Слуцкай у Мінску праіаіерэю Анатолю Мазалеўскаму, аўтарскаладальнік выдання — сакратар прыходу храма Тамара Левішка. Зборнік пабачыў свет у выдавецтве “Энцыклапедыкс”, якім кіруе Ігар Чакалаў-Шыдлоўскі. Тамара Левішка падзякавала ўсім, хто дапамагаў ёй у рабоце, і расказала, як стваралася кніга. Першая частка зборніка — гэта жыццёпіс святой, аповед пра гісторыю яе духоўнага подзвігу. Далей прадстаўлены дакументы і матэрыялы, звязаныя з гісторыяй роду, расказваецца аб продках княгіні Сафіі. У трэцяй частцы, пад назвай “Першы ў свеце храм у гонар святой праведнай Сафіі Слуцкай”, пададзена гісторыя стварэння храма. У даследаванні, расказала аўтарка, выкарыстаны дакументы з Нацыянальнага гістарычнага архіва, аддзела старажытных рукапісаў Нацыянальнай бібліятэкі, раней малавядомыя. Гэта дазволіла па-новаму асэнсаваць ролю слукіх князёў

На ўрачыстасці з нагоды адкрыцця помніка святой ля храма

у духоўна-асветніцкай дзейнасці на карысць Бацькаўшчыны, раскрыць раней невя-

Храм праведнай Сафіі Слуцкай у Мінску

домыя старонкі з іх жыцця, пазбавіцца ад некаторых міфаў, удакладніць факты. Сярод

каштоўных дакументаў можна вылучыць копію завяшчання Барбары, маці Сафіі Слуцкай, а таксама завяшчанне яе самой пасля шлюбу з Янушам Радзівілам у кастрычніку 1600 года. У выданні шмат фатаграфій, дзякуючы якім можна пабачыць, як выглядалі ў XVII стагоддзі Слуцк, дом Хадкевічаў, палац Радзівілаў...

Галоўны рэдактар газеты “Воскресение” Алена Міхаленка выступіла на прэзентацыі з вершам, выказала захапленне велізарнай працай, звязанай з падрыхтоўкай зборніка. Яна адзначыла, што такія кнігі вельмі патрэбныя, бо падаюць

Прападобная Сафія Слуцкая

рэальныя факты пра жыццё Сафіі Слуцкай.

Якой была беларуская святая? Сціплай і лагоднай, разважлівай і моцнай у веры праваслаўнай, цяроплівай, мела самаахвярную любоў да Бога, да свайго народа і роднай зямлі. Нягледзячы на нялёгкае лёс і кароткае жыццё, княгіня-случанка шмат зрабіла для ўмацавання праваслаўя, усе сілы аддавала захаванню веры сваіх продкаў і праваслаўных святынь. Як адзначыў Дзмітрый Шыла, дзякан прыходу праведнай Сафіі Слуцкай у Мінску, намеснік прэс-сакратара Мінскага епархіяльнага ўпраўлення, святая Сафія — гэта прыклад святасці ў штодзённым жыцці. Яна не пакінула свой народ і пасля адыходу ў іншы свет. Цяпер яе нячленныя мошчы знаходзяцца ў Кафедральным Свята-Духавым саборы Мінска, і па-ранейшаму ідуць вернікі да святой прападобнай Сафіі Слуцкай.

Варта нагадаць, што Сафія нарадзілася 1 мая 1585 года, была апошняй княгіняй роду князёў Слуцкіх і Капыльскіх, памерла ў 26-гадовым узросце ад першых родаў. Дзень памяці Прападобнай Сафіі Слуцкай праваслаўная царква, вернікі адзначаюць 1 красавіка. Помнік святой устаноўлены ў цэнтры Слуцка ў 2000 годзе, а летась новы помнік знакамітай случанцы асвечаны і ў Мінску, ля храма ў гонар Прападобнай у Кастрычніцкім раёне — гэта ля плошчы Казінца.

IN MEMORIAM

Не стала Валянціна Грыцкевіча

У Беларусі, дакладней, у беларускай гуманітарна-мастацкай літаратуры ёсць, здаецца, толькі тры такія сваяцкія “брэнды”: браты Гарэцкія, браты Грыцкевічы і браты Луцкевічы. З іх першыя і трэція ўжо даўно адышлі ў вечнасць. А 4 сакавіка пакінуў нас і адзін з Грыцкевічаў, Валянцін Пятровіч. У энцыклапедычным даведніку “Сузор’е беларускага памежжа”, які рыхтуецца да друку, ён прадстаўлены наступным чынам: “Доктар гістарычных навук, краязнавец, грамадскі дзеяч беларускай дыяспары ў Расіі”.

Жыццёвыя і навуковыя шляхі Анатоля і Валянціна Грыцкевічаў многа ў чым падобныя. Абодва генетычна звязаны са Слуцкай, абодва нарадзіліся ў Мінску (Валянцін — 30 сакавіка 1933 года), абодва скончылі пасля дзесяцігодкі па тры аднолькавыя вышэйшыя навучальныя ўстановы: замежных моваў, медыцынскую і гіста-

рычны факультэт БДУ. І толькі ў сталым узросце лёсы іх разышліся: па сямейных абставінах Валянцін пераехаў у Ленінград, дзе працаваў спачатку старшым навуковым супрацоўнікам Ваенна-медыцынскага музея, а потым — дацэнтам і прафесарам Ленінградскага (цяпер Пецябургскага) інстытута культуры. Шматлікія навуковыя працы

Валянцін Грыцкевіч

Валянціна Грыцкевіча прысвечаны гісторыі беларускай медыцыны (кандыдацкая дысертацыя, кнігі “З факелам Гіпакрата”, “Адысея наваградскай лекаркі:

Саламея Русецкая”), біяграфістыцы вучоных і падарожнікаў (“Падарожжы нашых землякоў”, “Дзесяць шляхоў з Вільнюса”, “Нашы славытыя землякі”, “Ад Нёмана да берагоў Ціхага акіяна”, “Эдуард Пякарскі” і іншыя). У апошнія гады ён працаваў над гісторыяй музейнай справы ў свеце і выдаў першую яе частку, вывучаў таксама беларускія перасяленні ў Сібіры.

“Памёр самы слынный беларус Пецябургга” — напісалі яго сябры на сайце “Беларусы Пецябургга”. Ён трохі не дажыў да свайго 80-годдзя. Яго вёдалі многія нашы суайчыннікі. Шмат часу і энергіі Валянцін Грыцкевіч аддаваў грамадскай працы. У 1989-м ён быў арганізатарам, стаў старшынёй Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Ленінградзе (Пе-

цябургга), потым — членам Саюза беларускіх пісьменнікаў, Рускага геаграфічнага таварыства і Пецябургскага таварыства гісторыі медыцыны... Пералік можна было б доўжыць.

Страта Валянціна Грыцкевіча для мяне балючая ўдвайне. Мы як сааўтары разам напісалі кніжку пра заходнееўрапейскіх падарожнікаў “Шляхі вялі праз Беларусь”, і сёлета меліся падрыхтаваць другое выданне. Разам зрабілі некалькі артыкулаў для маскоўскіх і мінскіх часопісаў, разам удзельнічалі ў міжнародных кангрэсах беларусістаў і навуковых канферэнцыях. Майго сябра не стала. Але засталіся жыць яго кнігі, якія карыстаюцца попытам як у бібліятэках, так і ў кнігарнях, асабліва сярод краязнаўцаў.

Адам Мальдзіс

СЛОВА РОДНАЕ

Калі ласка на бліны!

Паслянавагодняя пара шчодрая на забавы ды пачастункі. Каляды з Масленкай — гэта гульні, песні, танцы і абавязкова багатае застолле. Ні каляднае частаванне, ні тым больш масленічнае не абыходзіцца без бліноў, аладак. А як яшчэ гэту страву называюць? Кандыдат філалагічных навук Вераніка Курцова, загадчыца аддзела дыялекталогіі і лінгвагеаграфіі Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук, часта бывае ў лінгвістычных экспедыцыях.

— Спадарыня Вераніка, ці шмат сінанімічных назваў бліноў у беларускіх гаворках?

— Шмат, бо бліны заўсёды ёсць на сталах беларусаў: і калі мала хлеба, і ў шчодрую пару. На Беларусі пачуеш розныя назвы стравы. Напрыклад, **блінец**, а таксама **млн**, **млнец**. Прычым, хутчэй за ўсё, паміж **блін** і **млн** ёсць непасрэдная сувязь. Спачатку, відаць, узнік назоўнік **млн**, ад дзеяслова **малоць**. З часам замест м у пачатку слова з’явілася б. Гэта з’ява ў лінгвістыцы называецца распадабненнем. Аднак і сёння, прынамсі, у Жыткавіцкім раёне, тоўсты, вялікі блін мае назву **млнец**, а невялікі тоненькі блін — гэта **млнчык**.

— Сапраўды, бліны бываюць розныя і па форме, і па спосабе прыгатавання. Відаць, у залежнасці ад гэтага і называюцца яны ў народзе па-рознаму?

— Безумоўна. Так, на поўначы, захадзе Беларусі і на Магілёўшчыне сустракаецца слова **лапун**. Гэта тоўсты, пулхны блін, як млнец на поўдні краіны. Назва лапун паходжаннем абавязана літоўскай мове, дзе адпаведнае слова абазначае ліст папараці або

ўжываецца са значэннем ‘такі, як ліст’. Такім чынам, беларускі лапун — гэта страва, што па форме нагадвае ліст. Мы, дарэчы, ужываем і слова **наліснік** (або **налеснік**) у дачыненні да бліна, што звычайна робіцца з рэдкага цеста. У яго аснове таксама ‘ліст’.

У розных значэннях вядомая ў беларускай мове і назва **бонда**. Найбольш пашырана як найменне бохана хлеба. А вось другое значэнне — ‘від тоўстага бліна’.

Вельмі спецыфічная назва: **какора**. Яна добра вядомая на тэрыторыі Беларусі, асабліва ў яе паўночнай частцы. Какора — адметны блін: у аснове яго цеста драная бульба, у якую дамешваюць мукі. Смачная страва! Не раз какарай нас частавалі вяскоўцы падчас лінгвістычных экспедыцый. Даследчыкі доўга шукалі этымалогію назвы какора. Большасць лічаць: яна прыйшла з фінскіх моў, там падобнае слова абазначае від хлеба.

Нада, каб было многа мукі, тады бульбянкі выходзяць смачныя, падымаюцца, як пышкі”. Цікава, што цеста з бульбы раскатвалі блінамі, заварочвалі ў капусту, бывала, дадавалі і грыбы.

З тоўчанай бульбы гатавалі і **гопікі**. Увогуле гопікі — гэта гнілая ці мёрзлая бульба, у нястачы нашы продкі ўжывалі і яе. Сёння ж гопікі, відавочна, робяць з ладнай бульбы.

Закручаныя па краях бліны ў некаторых раёнах краіны завуць **кручонікамі**. На Віцебшчыне ж любяць **завіванікі**. Гэта бліны, у якія дадавалі начынку і загорталі яе.

— Бліны смачна есці не проста так, а з нечым...

— Канечне. І самая смачная страва пад бліны **верашчака**. Яе звычайна гатавалі на Каляды, калі забівалі кабана. Верашчаку ў нас яшчэ завуць **мачанкай**. А ў Докшыцкім раёне дык і зусім адметна: **васілішкай**. Адкуль гэта

назва, невядома. Макалі бліны таксама ў **валогу**, гэта растоплены тлушч: масла або сала. Ёсць і дзеяслоў — **валожыць**, значыць, макаць.

— У сучасных гаспадынь ёсць прылады для гатавання бліноў. Як было з гэтым раней?

— Гаспадыні мелі спецыяльную дзешку для рошчыны, замешвання цеста. А каб напачы бліноў на ўсю сям’ю, карысталіся **блінцоўкай** (блінніцай, бліноўніцай). Так што традыцыя працягваецца.

Увогуле ж, гаспадыням нашым заўсёды хапала фантазіі, каб парадаваць блізкіх не звычайнай стравой, а чымсьці адмысловым. І назвы ледзь не для кожнага шэдэўра прыдумвалі свае. Так і ўзбагачалася моўная спадчына.

Гутарыла **Вераніка Бандаровіч**

Дзеці ў вялікай сям’і Сянцовых з Бабруйска любяць творчасць

Пад крылом дабрыні і міласэрнасці

Іван Ждановіч

Юбілей Беларускага дзіцячага фонду святкавалі сяброўскім колам. А яно вялікае!

Усе дваццаць пяць гадоў, з 1988-га, фундам кіруе вядомы беларускі пісьменнік, галоўны рэдактар часопіса “Вясёлка” Уладзімір Ліпскі. “Імкнемся ўвесь час працаваць з дзецьмі цікава, нестандартна, — расказвае ён. — Вось і дакладу на ўрачыстасці, якая ладзілася з нагоды юбілею ў Канцэртнай зале Верхняга горада, не было. Сабіралі ў сяброўскае кола некаторыя сем’і, якія мы апякуем, і яшчэ каля двухсот актывістаў фонду з усёй Беларусі — дзякавалі ім за падзвіжніцкую працу. Усяго ў нас, як бы пад крылом Дзіцячага фонду, цяпер 41 сям’я, у іх выходзяць больш за 600 дзяцей-сірот, там многа цікавых і таленавітых людзей. Мы можам ганарыцца і тым, што дзякуючы нашым намаганням па праграме “Дзіцячае сэрца” кардыёлагі зрабілі найскладаня аперацыі, уратавана 450 жыццяў”.

Ініцыятарамі стварэння фонду яшчэ ў савецкі час выступілі амаль тры дзясяткі розных арганізацый. На пачатку энтузіястам, згадвае Уладзімір Сцяпанавіч, здавалася, што яны — адзіныя ратавальнікі дзяцей: ад цяжкіх хвароб, адзіноты, сацыяльнага сіроцтва ці бяздушша

чыноўнікаў. Таму дзейнічалі, як кажучы, на розныя франты. З часам валанцёры знайшлі найбольш важныя, ключавыя, як яны лічаць, месцы прыкладання сіл. У прыватнасці, паслядоўна рэалізуецца сацыяльная праграма “Цёплы дом”: ствараюцца дамы сямейнага тыпу, у якіх выходзяць сіроты.

Віншуючы з юбілеем членаў рэспубліканскага грамадскага аб’яднання “Беларускі дзіцячы фонд”, Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка адзначыў: за гады існавання фонду стаяў аўтарытэтная арганізацыя, якая аб’ядноўвае тысячы аднадумцаў — сумленных, неабаякавых і чужых людзей. “Уся дзейнасць фонду скіравана на ўваабленне ў жыццё ідэалаў мацярынства і дзяцінства, выхаванне падрастаючага пакалення ў духу адвечных духоўных і маральных традыцый, — гаворыцца ў віншаванні. — Мы высока цэнім выкарадную місію фонду па абароне сірот і інвалідаў, дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў, па аказанні дапамогі шматдзетным і маламаёмным сем’ям”. Прэзідэнт аб’явіў падзяку Фонду за шматгадовую плённую дзейнасць па абароне правоў і інтарэсаў дзяцей.

Дарэчы, цяпер намаганнямі актывістаў Фонду ствараецца яшчэ адзін сямейны дом. Сорак другі па ліку.

Якая ж Масленіца без бліноў!

каб напачы бліноў на ўсю сям’ю, карысталіся **блінцоўкай** (блінніцай, бліноўніцай). Так што традыцыя працягваецца.

Увогуле ж, гаспадыням нашым заўсёды хапала фантазіі, каб парадаваць блізкіх не звычайнай стравой, а чымсьці адмысловым. І назвы ледзь не для кожнага шэдэўра прыдумвалі свае. Так і ўзбагачалася моўная спадчына.

ТРАДЫЦЫ

Птушкі душы саграваюць

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

А гэта ж і сапраўды пара вясновага раўнадзенства. Кажучы, цяпер з выраю прылятаюць сорак розных птушак, а першая — жаўрукі, ці жаваранкі. Таму і прыказка ёсць: жаўрук за сабой сорак птушак прывёў.

У Клімавіцкім раёне 22 сакавіка звычайна высявалі памідоры на расаду. Майстравалі арэлі з вяронак ды падвешвалі іх на гумно. Дзеці імкнуліся як мага вышэй разгайдацца, бо ёсць стымул: хто найвышэй узляціць угару, у сям’і ў таго лён будзе даўжэй. Прыкмячалі: на які дзень тыдня прыйшлося свята, у той і пачыналі па цяплу саджаць бульбу.

У нашай сям’і па гэты час жывыя “традыцыі Саракі”, і мы падпітваем іх, ажыўляем сваімі дзеямі штогод. У прыватнасці, птушак лепім з цеста, а потым і выпякаем усёй сям’ёй. Мне помніцца з дзяцінства, як мы з братамі ляпілі птушак на розны манер, а наш тата заўсёды падказваў, як зручней ды прыгажэй тое рабіць. Ды і цяпер, калі ў нас ужо свае сем’і, мы збіраемся ў бацькоўскай хаце ў вёсцы Судзілы, і ён па-ранейшаму дае парады: “Вольга, ты птушачы шалік зрабі, а на канцы яго — разрэж. Тужэй зацягвай! Чаму яна ў цябе глядзіць уніз?” Прыкладна так ён павучае “народнаму майстэрству” сваю нявестку. А ў нас у кожнага

Рытуальны пачастунак

выпрацаваўся свой стыль вырабу жаўрукоў. Хто лепіць сучэльня, хто з “шалікамі”, а хто проста завязвае цеста “на вузел” — і атрымліваюцца арыгінальныя птушкі! Мне

яшчэ цікава заўсёды чуць, што ў гэтай “хатняй майстэрні” тата мой, Аляксандр Мікалаевіч Галкоўскі, заўсёды ўспамінае сваю бабулю, Слесараву Марыю: яна, кажэ, выпякала самых прыгожых птушак у акрузе.

А як жа мне прыемна назіраць, што не адстае ад сталых, вельмі стараецца рабіць птушчак прыгожымі і дзедава ўнучка Наста, дачушка мая. О, яна, разумніца, слухаецца дзеда, лоўка завязвае птушкам шалікі. А яшчэ і лепіць птушынае гняздо з яйкамі, гэта яе ўлюбёны занятак. Вось і на гэты раз Наста праявіла сябе як таленавітая майстрыха.

Калі кожны ўклаў у справу час-

цінку сваёй душы — пара птушчак і ў печ. Гарачай часткай святачнага працэсу ў нас займаецца адна гаспадыня, мая мама Людміла Аляксандраўна. Як усё гатова, яна з жартамі і аддае першых птушак сваім траім унукам: Насце, Веры, Аляксею. А тады я і жонка братава, Вольга, дастаем з куфра лянныя святочны абрус, засцілаем ім стол. Раскладаем на ручнік гатовае печыва: гняздо з яйкамі, якое змайстравала Наста, і птушак. Вакол стала збіраюцца нашы дзеці, і мы пачынаем выбіраць лепшыя з выпечаных птушак. Свята!

Дар’я Эверс,
старшы навуковы супрацоўнік
Клімавіцкага краязнаўчага музея